

DOCTRINA

ÎNTEPRINDEREA: SUBIECT DE DREPT SAU OBIECT AL RAPORTURILOR CIVILE?



Iurie MIHALACHE,
doctor în drept,
lector universitar,
Catedra drept al
antreprenoriatului, USM

Sumar

În cadrul articolului respectiv, autorul dezvoltă esența întreprinderii. Pentru dreptul comercial al Republicii Moldova conceptul de întreprindere este confuz. Mai multă lumină în acest sens aduce Codul civil prin reglementarea contractului de vânzare-cumpărare a întreprinderii, ca complex patrimonial unic (art.817-822). În baza acestui contract, vânzătorul înstrăinează cumpărătorului întreprinderea ca pe un complex unitar de bunuri.

Cuvinte-cheie: *întreprindere, drept comercial, contract de vânzare-cumpărare, complex patrimonial unic, vânzător, drepturi inalienabile, obligații.*

Summary

In this article authors try to develop the essence of the Enterprise. For commercial law of Republic of Moldova the concept of Enterprise is confused. It was established in the Civil Code as type of contract of sale and purchase of the enterprise as a unitary patrimonial complex (art.817-822). By virtue of contract of sale and purchase of an enterprise, the seller undertakes to convey into the ownership of the buyer the enterprise as a unitary patrimonial complex.

Keywords: *enterprise, commercial law, contract of sale and purchase, unitary patrimonial complex, buyer, inalienable rights, obligations.*

Semnificația cuvântului „întreprindere”

Termenul *întreprindere* în legislația actuală are un înțeles contradictoriu. Din punct de vedere formal, termenul dispune de acoperire juridică, fiind instituit și reglementat prin Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845/1992¹, în schimb, în aspect uzual, noțiunea de întreprindere este perimată, fiind rar utilizată de către juriști. Motivul constă în faptul că însăși Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, prin care se conferă suport juridic acestui termen, a devenit puțin aplicabilă din cauza vechimii, dar și a multor incoerențe de ordin terminologic. Anume din aceste considerente, prioritate se acordă normelor Codului civil și legilor speciale².

Termenul *întreprindere* se regăsește și în prevederile Codului civil. Pentru o mai bună înțelegere a contextului în care este utilizat, e necesar să începem de la faptul că în Codul civil întreprinderea este reglementată cu două înțelesuri: ca subiect de drept și ca obiect de drept.

Legiuitorul utilizează întreprinderea privită ca subiect de drept atunci când este vorba de întreprinderile de stat și municipale (art.179 din Codul civil). În celelalte cazuri, întreprinderea este reglementată în calitate de obiect, în sensul de complex patrimonial unic (art.817-822)³.

Întreprinderea – subiect

În Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, termenul „întreprindere” este redat în calitate de subiect al raporturilor juridice civile. Conform art.3, întreprinderea constituie un agent economic cu firmă (titulatură) proprie, având statut de persoană fizică sau persoană juridică, fondată de către întreprinzător în modul prevăzut de lege. Cu alte cuvinte, pentru a denumi întreprinderea, legea asimilează cu alte noțiuni similare, prin care persoana se identifică ca subiect de drept: „întreprinzător”, „antreprenor”, „comerciant”, „agent economic”.

Din punct de vedere istoric, întreprinderea, ca subiect din legislația națională, își are originea în perioada sovietică, atunci când întreprinderea era

² Prin analogie, o soartă asemănătoare a avut Legea cu privire la proprietate nr.459/1991 (în prezent abrogată) care s-a menținut în vigoare până în anul 2007, însă, de facto, nu se mai făcea trimitere la normele acesteia.

³ Prin urmare, odată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil, pentru a evidenția subiectele activității de întreprinzător, este necesar a evita cuvântul *întreprindere*. Legiuitorul în această privință a efectuat modificări indispensabile, și anume: utilizează noțiunile „comerciant” și „antreprenor” (art.26, alin.(1) art.749, alin.(3) art.765 din Codul civil), iar întreprinderea, ca fiind un complex patrimonial unic, este recunoscută, în mod direct, ca obiect al contractului de vânzare-cumpărare și al contractului de gaj, adică se prezintă în calitate de obiect, nu ca subiect de drept.

¹ Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845/1992 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.2, 1994.

privită ca participant al raporturilor civile, adică subiect de drept cu înțeles de persoană juridică. Prin atribuirea calității de subiect de drept, s-a dorit, de fapt, personificarea organelor de stat și nu a întreprinderilor, ca complexe patrimoniale unice⁴.

Funcția principală a întreprinderilor în economia socialistă consta în fabricarea unor cantități planificate de mărfuri, a căror comercializare era pusă în sarcina altor organe sau instituții. Din acest considerent, întreprinderile de stat nu se puteau manifesta ca un adevărat întreprinzător⁵. Acestea aveau doar un drept de gestiune (administrare) asupra bunurilor, statul fiind cel care exercita atribuțiile dreptului de proprietate. În acest sens, Codul civil al RSSM din 1964⁶ prevedea că statului îi aparțin principalele mijloace de producție în industrie, în construcție și în agricultură, mijloacele de transport și de telecomunicații, băncile etc. (art.92).

Legislația de după anul 1991 nu s-a putut debarasa de vechile noțiuni, preluând termenul *întreprindere* ca generic pentru toate subiectele care desfășoară activități de întreprinzător. Astfel, întreprinderi erau considerate și societățile în nume colectiv (SNC), societățile în comandită (SC), societățile cu răspundere limitată (SRL) și societățile pe acțiuni (SA). În sensul larg de utilizare, termenul *întreprindere* a fost preluat și de alte acte normative, precum: Legea privind investițiile străine nr.998/1994 (abrogată), Legea cu privire la susținerea și protecția micului business nr.112/1994 (abrogată), Legea cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor și organizațiilor nr.1265/2000 (abrogată) etc.

Termenul avea și un sens mai îngust, denumind doar unele forme juridice de organizare, precum: întreprinderea individuală, întreprinderea de stat, întreprinderea municipală și întreprinderea de arendă.

Alături de întreprinderea subiect de drept, în unele acte normative se strecurau, intenționat sau involuntar, sintagme de felul procurarea întreprinderii, gajarea întreprinderii, vânzarea întreprinderii, privatizarea întreprinderii⁷. Anume aceste sintagme și reprezentau cel de-al doilea sens al noțiunii, adică

că de *întreprindere ca complex patrimonial unic* sau *întreprinderea - obiect*, sens cu care o găsim actualmente reglementată în art.817-822 din Codul civil.

Întreprinderea – obiect

Întreprinderea-obiect reprezintă totalitatea de bunuri materiale și nemateriale unite într-un tot întreg sub aspect economic și care oferă deținătorului posibilitatea de a obține profit⁸. În acest sens, întreprinderea nu este persoană juridică. Ea se materializează într-o masă de bunuri, în care se includ și datoriiile. Înstrăinarea de către o persoană juridică a complexului patrimonial care îi aparține către o altă persoană juridică nu duce la încetarea calității de subiect de drept al celei dintâi. Ea își poate continua activitatea⁹.

În legislația Republicii Moldova lipsește definiția legală a întreprinderii, ca complex patrimonial unic, în schimb există reglementări speciale prin care întreprinderea este încadrată în diferite raporturi juridice civile, precum vânzare-cumpărare, gaj, locațiuni, leasing, concesiune, franchising, administrare fiduciară etc.¹⁰

Întreprinderii, ca obiect al obligațiilor civile, îi sunt caracteristice următoarele **particularități**:

a) Reprezintă un **complex patrimonial**, care include: clădirile și acareturile acestuia, edificiile, utilajele, inventarul, materia primă, producția finală, cotele-părți la alte întreprinderi, datoriiile întreprinderii și creanțele acesteia, precum și drepturile la simbolică ce individualizează întreprinderea (denumirea de firmă, marca de producție etc.)¹¹.

Așa cum reiese din însăși denumirea sa, întreprinderea reprezintă un *bun complex*, alcătuit din mai multe elemente care formează un tot întreg destinat folosinței comune (alin.(1) art.297 din Codul civil). Din acest punct de vedere, întreprinderea intră sub incidența regimului juridic al universalității de drept (alin.(2) art.98), deoarece poate include în componența sa o pluralitate de bunuri corporale și incorporale de orice fel.

În legătură cu aceasta, în doctrină s-a specificat că întreprinderea reprezintă nu doar un patrimoniu

⁴ Грибанов А. Предприятие как имущественный комплекс (объект права) по праву России и Германии: Монография. – Москва: Инфотропик Медиа, 2010, p.36.

⁵ Суханов Е. Проблемы развития законодательства о коммерческих организациях // Хозяйство и право (Federația Rusă), nr.5, 2002, p.58.

⁶ Codul civil al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 26.12.64 // **Buletinul Oficial nr.000 din 26.12.1964.**

⁷ A se vedea Legea cu privire la privatizare nr.627/1991, Legea privind investițiile străine nr.998/1992 (abrogată), Legea cu privire la gaj nr.838/1996 (abrogată).

⁸ Грибанов А., *op.cit.*, p.36.

⁹ Грибанов А., *op.cit.*, p.40.

¹⁰ De exemplu, vânzarea-cumpărarea întreprinderii ca complex patrimonial unic (art.817-822 din Codul civil), gajul întreprinderii (alin.(3) art.455 din Codul civil, art.27-31 din Legea cu privire la gaj), vânzarea întreprinderii (afacerii) debitorului în cazul insolabilității (art.129 din Legea insolabilității nr.149/2012); privatizarea întreprinderilor cu capital de stat sau municipal (art.22 alin.(1) lit.(d-1) din Legea privind administrarea și deetatazarea proprietății publice nr.121/2007) etc.

¹¹ Rotari Alexandru. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova, Volumul II (col. de aut.). – Chișinău: Arc, 2006, p.444.

sau un bun oarecare, dar se manifestă ca un complex de bunuri, funcțional și bine organizat, în care toate elementele sunt folosite de către întreprinzător pentru desfășurarea cu succes a activității sale aducătoare de profit. În cadrul complexului, diferitele categorii de bunuri formează o anumită unitate juridică – întreprinderea, privită ca complex patrimonial unic, ca obiect al drepturilor civile¹².

Cuvântul „complex” (din latină „complexus”) înseamnă un grup de elemente, unite logic între ele. Luate în mod particular, fiecare element al complexului poate exista de sine stătător, în schimb - nu este capabil de a îndeplini funcțiile întregului complex. Din acest considerent, complexul trebuie privit în ansamblu, ca un tot întreg¹³.

b) Complexul patrimonial al întreprinderii poartă **caracter unic**. Aceasta se explică prin faptul că toate elementele din componența întreprinderii funcționează ca un tot întreg și sunt unite în scopul practicării activității de întreprinzător. Componente clasice se consideră, spre exemplu, fabrici, magazine, restaurante, hoteluri, cafenele, frizerii, ateliere, depozite, inventar etc. Uneori, din componența întreprinderii pot să lipsească o serie de elemente, precum terenurile, clădirile, construcțiile, locul lor fiind preluat de obiecte ale proprietății intelectuale, cum sunt denumirea de firmă, emblema, marca etc.

Alteori, întreprinderea poate să nu dispună în proprietate de bunuri, dar să le dețină în baza contractului de locațiune sau de arendă. În asemenea situație, la vânzare-cumpărare accentul se pune pe atributele de identificare ale întreprinderii (denumire de firmă, emblemă, marcă de producție etc.), care contribuie la sporirea valorii bănești a acesteia. În special, lucrul acesta poate fi marcat la instituțiile financiare, companiile de asigurare, companiile de audit și consulting, pentru care denumirea, clientela și reputația sunt primordiale.

c) Poate face obiectul diferitor contracte juridico-civile, precum: vânzare-cumpărare, arendă, locațiune, gaj, administrare fiduciară etc.

d) Întreprinderea privită ca un complex patrimonial reprezintă în sine un patrimoniu, care, pus în aplicare, aduce venit. Orice complex patrimonial care este utilizat în alte scopuri decât obținerea venitului (câștigului) nu poate fi recunoscut ca întreprindere în sensul art.817-226 din Codul civil.

e) Gestionarea întreprinderii, ca complex patrimonial, se face de către un subiect de drept – persoană fizică sau persoană juridică, înregistrat în calitate de întreprinzător.

Societățile necomerciale pot dispune de întreprindere, privită ca complex patrimonial unic. Spre exemplu, asociațiile obștești sau partidele politice pot deține în proprietate o tipografie, o revistă, o bibliotecă, computere, hârtie etc. Se impune condiția ca întrebuințarea bunurilor să fie realizată în conformitate cu scopul organizației necomerciale (art.188), iar venitul obținut nu poate fi împărțit între membrii fondatori ai acestei organizații.

Există și situații în care întreprinzătorul poate să nu dispună de o întreprindere, ca complex patrimonial. Este vorba de persoana fizică, cea care activează în baza patentei. Întreaga sa activitate este orientată spre obținerea profitului de scurtă durată (de moment) și nu acumularea unor bunuri în calitate de complex patrimonial¹⁴.

Natura juridică a întreprinderii, ca complex patrimonial unic. Legiuitorul moldovean nu s-a pronunțat asupra naturii juridice a întreprinderii, ca complex patrimonial unic, așa cum a făcut-o, spre exemplu, legiuitorul în Codul civil al Federației Ruse. În legislația rusă, întreprinderea, ca complex patrimonial, este considerată a fi un bun imobil (art.549)¹⁵. Această situație, însă, generează numeroase probleme¹⁶, motiv pentru care *E. Suhanov*, renumit profesor civilist rus, este de părerea că întreprinderea, ca complex patrimonial unic, poartă natură juridică de „business” sau „afacere”¹⁷. Același punct de vedere îl găsim în doctrina românească.

¹⁴ Каленик А.В. Коммерческое право. – Chișinău: Business-Elita, 2004, p.149.

¹⁵ În componența întreprinderii, ca complex patrimonial unic, poate să nu fie prezent niciun bun imobil. Întrebarea este cum calificăm în asemenea situații întreprinderea? Răspunsul autorilor ruși este că suntem în fața unei ficțiuni a legii. Întreprinderea a fost calificată ca imobil prin voința legiuitorului și nu în funcție de legătura pe care o are cu imobilul. Mai mult, pot fi situații în care în componența întreprinderii să nu existe nici un bun imobil și în acest caz întreprinderea, la fel, va fi calificată drept bun imobil.

¹⁶ În legislația rusă, ca și în cea moldovenească, de altfel, accentul este pus pe bunuri, în detrimentul altei laturi importante, cum este afacerea (business), în care rolul principal revine clientelei, pieței de desfacere, reputației, secretului comercial. Atribuirea întreprinderii-obiect la una din categoriile de bunuri – mobile sau imobile -, nu rezolvă problema, ci dimpotrivă, o aprofundează și mai mult (Кравцова Е.А. Понятие предприятия как имущественного комплекса в гражданском законодательстве Российской Федерации // Образование и право (Federația Rusă), 2012, nr.3, p.239; Сусликов В.Н. О правовом статусе предприятия как имущественного комплекса // Гражданское право (Federația Rusă), 2009, nr.4, p.25).

¹⁷ Суханов Е. Предприятие и юридическое лицо // Хозяйство и право (Federația Rusă), 2004, nr.7, p.4.

¹² Каленик А.В. Коммерческое (предпринимательское) право. Издание 3-е. Типография din Bălți SRL, 2008, p.183.

¹³ Пхалагов Т.С. Имущественный комплекс как объект гражданских прав // Новая правовая мысль (Federația Rusă), nr.6, 2010, p.22.

Astfel, profesorul *Gh.Piperea* consideră întreprinderea ca fiind o afacere organizată: „Întreprinderea este o afacere, pentru că presupune asumarea unui risc. Riscul constă în posibilitatea de a obține un profit sau de a suporta o pierdere”¹⁸.

Codul civil al Republicii Moldova nu permite a trage concluzii certe în acest sens. În consecință, păreri doctrinarilor s-au diversificat. Unii autori (*E.Cojocari*, *A.Bloșenco*) consideră că întreprinderea, ca complex patrimonial, din legislația națională reprezintă un bun imobil¹⁹. Conform unor opinii separate, întreprinderea, ca complex patrimonial unic, ar fi un bun mobil (*A.Calenic*)²⁰, iar după alt autor (*O.Halabudenco*), s-ar deduce că legislația Republicii Moldova a fost inspirată din legislația Franței, unde întreprinderea-obiect este considerată *bun incorporat*²¹. Există și surse în care autorii, pentru a nu greși, evită de a se pronunța asupra naturii juridice a întreprinderii, ca complex patrimonial unic²².

O situație diferită există în legislația română, unde întreprinderea-obiect este denumită *fond de comerț*. După natura sa juridică, fondul de comerț este considerat *bun mobil*, iar elementele care-l compun pot fi corporale (materiale, utilaje, mărfuri etc.) și incorporale (drepturi asupra firmei, emblemei, mărcilor, clientelei, vadului comercial, drepturi de autor etc.)²³. Sintagma „fond de comerț” nu este cunoscută legislației naționale. Am putea spune că echivalentul acesteia este întreprinderea, ca complex patrimonial unic.

Vânzarea-cumpărarea întreprinderii ca complex patrimonial unic

Conform art. 817 din Codul civil, în baza contractului de vânzare-cumpărare a întreprinderii, vânzătorul se obligă să dea în proprietate cumpărătorului

întreprinderea în calitate de complex patrimonial unic, cu excepția drepturilor și obligațiilor inalienabile.

Dreptul la denumirea de firmă, la mărcile de producție și la alte mijloace de individualizare a întreprinderii și a producției acesteia, a lucrărilor și serviciilor, precum și dreptul de folosință asupra acestor mijloace de individualizare se transmit cumpărătorului, dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Părțile contractului sunt vânzătorul și cumpărătorul. În calitate de vânzător, potrivit regulii generale, pot figura persoanele fizice sau persoanele juridice cărora întreprinderea le aparține cu drept de proprietate. În calitate de cumpărător pot fi persoanele fizice care practică activitatea de întreprinzător, precum și persoanele juridice de drept public (statul și unitățile administrativ-teritoriale) și privat.

Obiectul vânzării-cumpărării întreprinderii, ca un complex patrimonial unic, îl constituie terenurile de pământ, autovehiculele, utilajul, construcțiile, scările și alte bunuri.

În practică este foarte important de a face deosebire dintre vânzarea întreprinderii, ca complex patrimonial, și vânzarea părții sociale (acțiunilor). În situația vânzării părții sociale, fie chiar și în proporție de 100%, noul asociat devine proprietar asupra bunurilor din capitalul social, iar cele care nu sunt incluse în capitalul social continuă să aparțină fostului asociat. Deținerea cotei-părți în capitalul social permite noul asociat să obțină un drept de control și administrare asupra activității societății²⁴.

Situație de speță. Pentru mai multă claritate aducem o situație practică. În speță, părțile au încheiat contractul de vânzare-cumpărare a cotei părți în mărime de 100% din capitalul social al SRL „Present Design”. Ulterior, cumpărătorul s-a adresat cu acțiune în judecată, solicitând declararea nulității contractului de vânzare-cumpărare a părții sociale din motiv că nu i-au fost transmise în proprietate bunurile întreprinderii. În motivarea cererii se indică faptul că, prin actul juridic respectiv, urma să se realizeze vânzarea-cumpărarea întreprinderii, ca un complex patrimonial, ceea ce, de fapt, nu s-a realizat, fiind ignorate și prevederile art.817-822 din Codul civil.

Judecătoria Hâncești a respins cererea reclamantului, motivând că vânzarea părții sociale nu trebuie privită nicidecum ca vânzarea întreprinderii, ca un complex patrimonial care ar fi inclus în sine clădirile, edificiile, utilajele, inventarul, materia primă, producția finală etc. Capitalul social reprezintă o expresie

¹⁸ Piperea Gheorghe. Drept comercial. Întreprinderea. - București: C.H.Beck, 2012, p.36.

¹⁹ Volcinschi Victor, Cojocari Eugenia. Dreptul economic (Dreptul antreprenoriatului). - Chișinău: Business-Elita, 2006, p.352; Bloșenco Andrei. Drept civil. Partea specială. Note de curs. - Chișinău: Cartdidact, 2003, p.30.

²⁰ Каленик А.В. Основы правового регулирования предпринимательства и предприятий в Республике Молдова: состояние, тенденции развития и проблемы // Предпринимательское право (Federația Rusă), 2009, nr.2, p.33.

²¹ Халабуденко О. Договор купли-продажи предприятия как имущественного комплекса// Бухгалтерские и налоговые консультации, 2003, nr.10, p.57.

²² Rotari Alexandru. Drept civil. Contracte speciale / Chibac Gheorghe, Băieșu Aurel, Volcinschi Victor, Rotari Alexandru, Efrim Oleg, Volumul II. - Chișinău: Cartier, 2006, p.57-62; Roșca Nicolae, Baieș Sergiu. *Dreptul afacerilor*. Ediția a III-a. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.184-185.

²³ Pentru mai multe detalii a se vedea: Herovanu Lucia-Valentina. Fondul de comerț: Monografie. - București: Universul juridic, 2011, p.35.

²⁴ Грибанов А., *op.cit.*, p.13.

sie valorică (bănească) a contribuțiilor asociațiilor societății și nu este un ansamblu de bunuri transmise de aceștia. La caz, partea socială reprezintă un bun incorporat individual determinat constatat printr-un titlu, nesuscetibil de transmitere în modul indicat de pârât. Ca urmare, considerentele expuse de pârât privind netransmiterea patrimoniului întreprinderii nu pot servi drept argument în susținerea încălcării prevederilor art.817-822 din Codul civil (*Hotărârea Judecătorei Hâncești din 14.11.2012, dosarul nr.2-143/2012. Arhiva Judecătorei Hâncești*).

Forma. Contractul de vânzare-cumpărare a întreprinderii ca un complex patrimonial unic se încheie în formă autentică și se înregistrează la Camera Înregistrării de Stat (art.818 din Codul civil)²⁵. Mai apoi, dreptul de proprietate asupra întreprinderii urmează a fi înregistrat (art.822 alin.(1))²⁶.

Până la semnarea contractului, părțile trebuie să întocmească și să examineze actul de inventariere, bilanțul contabil, concluzia auditorului independent asupra componenței și valorii întreprinderii, lista datoriilor vânzătorului, incluse în componența întreprinderii cu indicarea creditorilor, caracterul datoriei, cuantumul și termenele de executare a obligațiilor (art. 819 din Codul civil).

²⁵ Obligația înregistrării contractului este prevăzută și în art.191 al Legii privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali nr.220/2007. Suntem de părerea că contractul de vânzare-cumpărare a întreprinderii, ca complex patrimonial unic, nu ar trebui înregistrat la Camera Înregistrării de Stat. Forma autenticată notarial ar fi suficientă pentru opozabilitatea contractului față de terți. Altceva e că vânzarea-cumpărarea întreprinderii se realizează printr-un cumul de contracte, iar fiecare dintre aceste contracte se supune unei înregistrări aparte. Spre exemplu, contractul de vânzare-cumpărare a bunurilor imobile se înregistrează la oficiul cadastral teritorial, vânzarea-cumpărarea denumirii de firmă și a mărcii - la Agenția pentru Protecția Proprietății Intellectuale etc.

²⁶ *lege ferenda*, propunem modificarea art.818 din Codul civil și expunerea lui în următoarea redacție: „Contractul de vânzare-cumpărare a întreprinderii, în calitate de complex patrimonial unic, se încheie în formă autentică”. Totodată, recomandăm excluderea art.191 din Legea nr.220/2007 (Mihalache Lurie. *Forma contractului de vânzare-cumpărare a întreprinderii, ca un complex patrimonial unic* // Studia Universitatis. Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova, 2007, nr.6, p.47).

²⁶ În primul rând, Codul civil nu specifică organul competent de a efectua înregistrarea dreptului de proprietate asupra întreprinderii. În legătură cu aceasta, în doctrină propunem completarea art.822 din Codul civil cu mențiunea că dreptul de proprietate asupra întreprinderii, ca complex patrimonial unic, va trece la cumpărător la data înscrierii în Registrul bunurilor imobile. De asemenea, se recomandă completarea alin.(2) art.288 din Codul civil cu o nouă categorie de bunuri imobile – *întreprinderea, ca un complex patrimonial unic* (Palii Victor. Aspecte privind întreprinderea ca complex patrimonial unic. Contractul de vânzare-cumpărare a întreprinderii ca un complex patrimonial unic // Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, Ediție jubiliară, Seria „Științe socio-umanistice”, Volumul I. – Chișinău: CEP USM, 2006, p.311).

Prețul. În fiecare caz concret, prețul în contractul de vânzare-cumpărare se determină prin acordul de voință a părților. O importanță deosebită la formarea prețului o are faptul dacă întreprinderea funcționează sau se află în stagnare²⁷. Prețul este determinat și în funcție de poziția pe piață, locul amplasării (spre exemplu, în centrul orașului, la periferie etc.), distanța până la sursa de materie primă, clientela, vadul comercial, reclama, reputația, șansele de realizare a businessului pe viitor etc.²⁸

Vânzarea-cumpărarea întreprinderii, ca complex patrimonial unic, în cazul privatizării întreprinderilor de stat și municipale. Baza normativă o găsim în Legea privind administrarea și deetatizarea proprietății publice nr.121/2007²⁹ (art.22 alin. (1) lit.(d-1)) și Regulamentul concursurilor comerciale și investiționale de privatizare a proprietății publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.919/2008³⁰ din care reiese că întreprinderile de stat și întreprinderile municipale pot fi vândute în calitate de complexe patrimoniale unice. În calitate de vânzător al întreprinderilor de stat este Agenția Proprietății Publice, iar al întreprinderilor municipale - autoritățile administrației publice locale. Cumpărătorul se desemnează în baza concursului de privatizare. Dreptul de proprietate asupra complexului de bunuri trece la cumpărător după achitarea integrală a prețului și înregistrarea de stat.

Luând în considerație înțelesul diferit al cuvântului „întreprindere”, ca obiect și ca subiect al raporturilor civile, în practică pot fi întâlnite situații în care chiar și instanțele judecătorești fac anumite confuzii.

Situație de speță. În rezultatul desfășurării concursului de privatizare a Î.S. Complexul Hotelier „Codru”, câștigător a fost declarată compania „Daranian Holdings Limited” (Cipru). Conform deciziei comisiei de concurs, a fost semnat contractul de vânzare-cumpărare a Î.S. Complexul Hotelier „Codru”, ca complex patrimonial unic, unde Agenția Proprie-

²⁷ Chelaru Oleg, Mihalache Lurie. *Aspecte cu privire la obiectul și forma contractului de vânzare-cumpărare a întreprinderii ca un complex patrimonial unic* // Revista Națională de Drept, 2007, nr.11, p.62.

²⁸ Calenic Alexandr. *Dreptul afacerilor: Curs universitar*. Ediția a II-a (coord. A. Cuznețov). - Chișinău: CEP USM, 2013, p.160.

²⁹ *Legea privind administrarea și deetatizarea proprietății publice*, nr.121 din 04.05.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.90-93.

³⁰ *Regulamentul concursurilor comerciale și investiționale de privatizare a proprietății publice*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.919 din 30.07.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.143-144, 2008.

tății Publice (în calitate de vânzător) l-a transmis în proprietatea companiei „Daranian Holdings Limited” (cumpărător). Evaluarea complexului patrimonial a fost efectuată de către Î.S. „Centru de expertiză și evaluare”, iar în baza acestei evaluări vânzătorul a stabilit prețul inițial de vânzare în mărime de 50 mln. lei. Mai apoi contractul a fost înregistrat la Camera Înregistrării de Stat, după care - în Registrul bunurilor imobile.

Litigiul a survenit în legătură cu faptul că, în contractul de vânzare-cumpărare a întreprinderii ca complex patrimonial, părțile au introdus o clauză conform căreia contractul urma să servească drept temei pentru reorganizarea Complexului Hotelier „Codru” din întreprindere de stat - în societatea cu răspundere limitată. *Procuratura Generală a înaintat recurs, solicitând anularea contractului de vânzare-cumpărarea a întreprinderii, ca complex patrimonial unic, pe motiv că în contract s-a făcut confuzia dintre întreprinderea - subiect și întreprinderea - obiect al obligațiilor civile.* Cu alte cuvinte, părțile nu erau în drept să introducă clauza de reorganizare în contractul de vânzare-cumpărare, deoarece procedura de reorganizare se referă la întreprinderea - subiect de drept, în timp ce contractul - la întreprinderea ca obiect al obligațiilor civile. Mai mult, proprietar al complexului patrimonial a devenit nu compania „Daranian Holdings Limited” (așa cum ar fi trebuit), dar însuși Complexul Hotelier „Codru”, care și-a schimbat doar forma juridică de organizare, devenind societate cu răspundere limitată.

Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat că sunt neîntemeiate cerințele Procuraturii Generale privind recunoașterea nulității contractului de vânzare-cumpărare. În opinia Curții, procedura de reorganizare a Complexului Hotelier „Codru” din întreprindere de stat în societate cu răspundere limitată a fost efectuată în mod legal, legalitatea fiind verificată de către Camera Înregistrării de Stat. Mai mult, reorganizarea complexului hotelier în rezultatul executării contractului a fost una necesară, în scopul atingerii prerogativelor care au fost stabilite în contract (*Decizia Colegiului economic al Curții Supreme de Justiție a R.M. din 18.05.2010, dosarul nr.2re-178/2010*).

Generalizând cele expuse, subliniem că, pentru evitarea confuziei dintre cele două înțelesuri ale cuvântului „întreprindere”, ca subiect de drept și ca obiect al raporturilor civile, este necesară uniformizarea legislației, în scopul utilizării acestui cuvânt doar ca obiect al raporturilor civile.

Linia corectă în acest sens este redată de Codul civil, unde subiectele activității de întreprinzător sunt denumite prin cuvintele „întreprinzător” și „comerciant” (art.26, art.749 alin.(1), art.765 alin.(3) etc.), iar întreprinderea este examinată ca obiect al raporturilor civile de vânzare-cumpărare, gaj etc. Singura excepție în acest sens o constituie întreprinderile de stat și întreprinderile municipale, care, în virtutea tradiției, au fost preluate în Codul civil din vechea legislație.

Întreaga problemă legată de utilizarea confuză a termenului „întreprindere” este provocată de menținerea în vigoare a Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Abrogarea acesteia din urmă ar contribui la uniformizarea terminologiei juridice, dar și la dispariția semnelor de întrebare cu referire la anumite dispoziții din această lege (cum ar fi întreprinderea de arendă, care nu se mai regăsește în nici un act normativ).

Bibliografie:

1. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845/1992 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.2, 1994.
2. Грибанов А. Предприятие как имущественный комплекс (объект права) по праву России и Германии: Монография. – Москва: Инфотропик Медиа, 2010.
3. Суханов Е. Проблемы развития законодательство о коммерческих организациях // Хозяйство и право (Federația Rusă), nr.5, 2002.
4. Rotari Alexandru. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova, Volumul II (col. de aut.). – Chișinău: Arc, 2006.
5. Каленик А.В. Коммерческое (предпринимательское) право. Издание 3-е. Тиреография din Bălți SRL, 2008.
6. Пхалагов Т.С. Имущественный комплекс как объект гражданских прав // Новая правовая мысль (Federația Rusă), nr.6, 2010.
7. Каленик А.В. Коммерческое право. – Chișinău: Business-Elita, 2004.
8. Chelaru Oleg, Mihalache Iurie. Aspecte cu privire la obiectul și forma contractului de vânzare-cumpărare a întreprinderii ca un complex patrimonial unic // Revista Națională de Drept, 2007, nr.11.
9. Legea privind administrarea și deținerea proprietății publice, nr.121 din 04.05.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.90-93.
10. Regulamentul concursurilor comerciale și investiționale de privatizare a proprietății publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.919 din 30.07.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.143-144, 2008.